

KASBIY QIZIQISH VA LAYOQATNI EKSPERIMENTAL O'RGANISH

SIDIQOVA UMIDA RO'ZIMUROD QIZI
BOZORQULOVA UMIDA SAMANDAROVNA

DTPI Pedagogika.Fakulteti Psixologiya.

yo'nalishi 2-bosqich talabalari

SHOMUROTOV ULUGBEK MELIKBOBOYEVICH

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute

Pedagogika fakulteti, Pedagogika va psixologiya

kafedrasi o'qituvchisi (maqola ilmiy raxbari)

ulugbekshomurotov986@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-8004-499X>

Annotatsiya: Hozirgi kunda ta'lim tizimida shaxsning kasbiy yo'nalishini to'g'ri tanlashi va o'z layoqatini aniqlashi katta ahamiyat kasb etadi. Kasbiy qiziqish va layoqatni o'rganish insonning o'z imkoniyatlarini anglash, mehnat bozorida o'z o'rnini topish hamda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishida muhim omil hisoblanadi. Shu sababli ushbu masalani eksperimental tarzda o'rganish psixologik tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishlaridan biridir.

Kalit so'zlar: kasbiy qiziqish, kasbiy layoqat, psixologik tadqiqot, eksperiment, Golland testi, Klimov metodikasi, shaxs, kasb tanlash, motivatsiya, psixodiagnostika.

Аннотация: В настоящее время в системе образования большое значение имеет правильный выбор человеком профессионального направления и определение своих способностей. Изучение профессиональных интересов и способностей является важным фактором осознания человеком своих возможностей, поиска своего места на рынке труда и успешной деятельности. Поэтому экспериментальное изучение данной проблемы является одним из актуальных направлений психологических исследований.

Ключевые слова: профессиональный интерес, профессиональные способности, психологическое исследование, эксперимент, голландский тест, методика Климова, личность, выбор карьеры, мотивация, психодиагностика.

Abstract: Nowadays, in the education system, it is of great importance for a person to correctly choose a professional direction and determine his own abilities. The study of professional interests and abilities is an important factor in a person's understanding of his own capabilities, finding his place in the labor market and successfully operating. Therefore, the experimental study of this issue is one of the current areas of psychological research.

Keywords: professional interest, professional abilities, psychological research, experiment, Dutch test, Klimov methodology, personality, career choice, motivation, psychodiagnostics.

Kasbiy qiziqish – bu shaxsning ma'lum bir soha yoki faoliyat turiga nisbatan ichki motivatsion munosabati, unga nisbatan ijobiy hissiy holat va barqaror e'tiboridir. Qiziqishning shakllanishiga oilaviy muhit, o'qituvchilar ta'siri, ijtimoiy sharoit va shaxsning psixologik xususiyatlari ta'sir ko'rsatadi. Kasbiy qiziqish uch bosqichda rivojlanadi:

1. Birinchi bosqich – umumiy qiziqish (turli kasblar haqida bilish istagi);
2. Ikkinchi bosqich – ma'lum soha yoki faoliyatga nisbatan barqaror e'tibor;
3. Uchinchi bosqich – ongli ravishda kasb tanlash qaroriga kelish.

Kasbiy qiziqishning shakllanishiga:

oilalari va o'qituvchilar ta'siri,
ijtimoiy muhit,
shaxsning temperament va xarakteri,
shaxsiy qadriyatlar va motivlar ta'sir etadi

Kasbiy layoqat esa insonning muayyan kasbni egallash va unda samarali faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka hamda individual psixofiziologik xususiyatlarini ifodalaydi. Layoqatning o'ziga xosligi, shaxsning tabiiy moyilliklari va psixik jarayonlarining rivojlanish darajasi bilan chambarchas bog'liq.

Eksperimental tadqiqotlarda kasbiy qiziqish va layoqatni aniqlash uchun turli psixodiagnostik metodlar qo'llaniladi. Masalan, Golland testi (John Holland) – shaxsning kasbiy tipini (realistik, ijtimoiy, intellektual, badiiy, tadbirkorlik, an'anaviy) aniqlashga yordam beradi.

Klimov metodikasi – inson faoliyatining “inson–inson”, “inson–texnika”, “inson–tabiat”, “inson–belgilar tizimi”, “inson–badiiy obraz” turlariga nisbatan qiziqish darajasini baholaydi.

Anketa va kuzatish metodlari – shaxsning o'zini tahlil qilish, faoliyatdagi muvaffaqiyat va qiyinchiliklarni aniqlash imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari orqali o'quvchilar yoki talabalar o'z qobiliyatlarini chuqurroq anglab, mos kasbni tanlash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, psixolog va pedagoglar ularga individual tavsiyalar berishlari mumkin.

Kasbiy layoqat tushunchasi

Kasbiy layoqat — bu shaxsning ma'lum kasbni egallash va muvaffaqiyatli bajarish uchun zarur bo'lgan psixologik va fiziologik xususiyatlar majmui.

Kasbiy layoqat quyidagi turlarga bo'linadi:

Umumiy layoqat (fikrlash, xotira, e'tibor, muloqot qobiliyati);

Maxsus layoqat (muayyan kasbga xos – masalan, musiqa eshitish qobiliyati, texnik tafakkur, tahliliy fikrlash).

Layoqatning rivojlanishi tabiiy moyilliklar bilan bir qatorda, mashq, tajriba va ta'lim jarayoni orqali ham shakllanadi.

Xulosa

Kasbiy qiziqish va layoqatni eksperimental o'rganish shaxsning kasbiy shakllanishida muhim bosqich hisoblanadi. Bu jarayon orqali inson o'zining kuchli va zaif tomonlarini biladi, hayotiy maqsadini aniqlaydi hamda mehnat bozorida muvaffaqiyatga erishadi. Shu sababli har bir ta'lim muassasasida psixologik diagnostika asosida kasb tanlash tizimini yo'lga qo'yish zarurdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Зимбардо Ф., Р. Гэриг. Психология и жизнь. — Москва: Питер, 2010.
2. Немов Р.С. Психология. Книга 1: Общие основы психологии. — Москва: Владос, 2003.
3. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. — Москва: Смысл, 2004.
4. Ekman, P. Emotions Revealed. — New York: Times Books, 2007.
5. Mayer J.D., Salovey P. What is Emotional Intelligence? — Journal of Emotional Development, 1997.
6. Goleman D. Emotional Intelligence. — New York: Bantam Books, 1995.
7. Karimova V.M. Umumiy psixologiya. — Toshkent: O'qituvchi, 2015.
8. Xudoyberdiyeva M. Psixologik holatlar nazariyasi. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.